

2/42

Německý operační plán proti SSSR kladl značnou váhu na dobytí důležitého prostoru leningradského. Tento úkol v průběhu operací připadl německé armádě von Leeba, která již při počátečním nástupu byla dotována značnými prostředky (asi šedesáti divisemi, včetně dvanácti motomechanizovaných se silnou let. skupinou generála Kesselringa) a v případě potřeby mohla počítati s posilami ze všeobecné zálohy.

Strategický význam leningradského prostoru tkví v tom, že tvoří hlavní komunikační středisko pozemní i vodní dopravy celého severozápadního prostoru Ruska. Je současně důležitým průmyslovým centrem, vysunutým na západ, a svojí kapacitou (asi 15% válečného průmyslu) je s to zásobovati ruskou armádu na severozápadní frontě. Ovládá Baltik a zabraňuje přímému spojení německé a finské armády na moři i na souši. Získáním tohoto prostoru nejen že se uskuteční nutné spojení obou ruských protivníků (finské a německé armády), ale současně byla by vyřazena nejsilnější část ruského válečného loďstva a při tom získán velmi výhodný nástupový prostor pro vedení dalších operací do severovýchodního prostoru Ruska, hlavně pak pro akci na Moskvu na nejučinnějším směru.

Význam Leningradu v historii válek hrál vždy značnou roli a toto město bylo mnohokrát obléháno, avšak pouze jednou dobyto.

Vojenská důležitost leningradského prostoru nebyla z ruské strany podceňována. Již v době míru postavení Leningradu bylo zesíleno stálými opevněními proti jihu a severu. Tato opevnění byla ukončena v r. 1940 a lze míti za to, že jejich hodnota byla známa něm. gen. štábu v podobném rozsahu, jak tomu bylo u nově vybudovaných pevností belgických v trojúhelníku Antverpy-Liège-Namur, t. j. v rozsahu, potřebném pro kalkulaci speciálních bojových prostředků pro jejich dobývání.

Skutečná bitva o Leningrad započala po dosažení prostoru Parny-Pskov-Ostrov německou armádou, k čemuž došlo v druhé polovině července 1941. Dosud získané zprávy o průběhu operací nedávají možnosti vytvořiti si konečný obraz, ale jsou cenným příspěvkem k ujasnění způsobu vedení boje v bitvě, která je jednou z nejvýznamnějších.

Ofensiva na Leningrad byla vedena těmito směry :

- přes Estonsko do prostoru Narvy za účelem odříznutí Leningradu od Baltiku,
- východně podél jezera Pejpuského ve všeobecném směru na Indolburg, aby obcházela ruské síly operující na západ od toho jezera,
- hlavní operace vedena před Porchov-Luga-Carskoje Selo s postupným zajištěním na čáře Choten - Ilmenské jezero - ř. Volkov,
- z Finska po obou stranách jezera Ladogy.

Německý operační plán zamýšlel posunouti frontu nejprve na čáru Narva-ř. Luga-Novgorod a z této zkrácené fronty soustředěnými útoky z jihu, z jihovýchodu a severu zmocniti se Leningradu.

Tato ofensiva proti Leningradu byla německou armádou vedena za velmi výhodných podmínek, neboť západní křídlo nemohlo býti účinně ohroženo s moře a východní křídlo se dalo snadno jistiti proti méně schůdnému prostoru Valdajských hor. Německá armáda po dobytých úspěších přes značné ztráty měla vysokou bojovou hodnotu a byla dotována dostatečným počtem moderní výzbroje, zatím co armáda maršála Vorošilova stálými ústupovými boji trpěla ztrátami na lidech i materiálu.

V té době, vědom. si nastávající vážné situace, maršál Vorošilov se rozhodl vrhnouti do bitvy veškeré možné prostředky, aby zabránil pádu Leningradu.

5. 2/42

K posílení regulerní armády organisuje z obyvatelstva—hlavně dělníků a studentů—dobrovolnické oddíly, aby se účastnily přímého boje na frontě a střídaly unavené oddíly regulerní armády, které po potřebném odpočinku měly zasáhnout v rozhodující fázi bitvy.

V předpolích stálých leningradských opevnění až do hloubky 100 km jsou budována polní opevnění, která pozůstávala v přízpusobení osad, lesů a každého vhodného terénu pro obranu. Veškeré body byly zesíleny protitankovými překážkami, aktivními a pasivními prostředky OPL a opatřeními proti leteckým hládkám (parašutistům). Tento systém hloubkové obrany měl být chráněn živou silou na místě bez ohledu na postup nepřátelských motomechanizovaných sil.

Způsob ničení a evakuace území, kterého se nepřítel postupně mohl zmocnit, byl rozšířen a ukázalo se, že veškeré prostředky, kterých by nepřítel mohl využít (dopravní, spojovací, zásobovací, ubytovací), byly včas odstraněny nebo zničeny.

Organisována v celém území síť speciálních oddílů partizanů pro vedení místních akcí v týlu nepřítelů za účelem rušení jeho přísunů a odsunů. Tyto oddíly pak v průběhu operací byly zásobovány bojovými prostředky a udržovány s nimi spojení pomocí letectva.

Je zřejmé, že způsob vedení boje, který byl takto improvizován, nemohl být založen na iniciativní činnosti velitelů (více méně náhodně), nýbrž byl zcela jednoduchý s přesnými úkoly, t.j. bránit do sebeobětování každou píď půdy a působiti nepříteli co největší ztráty, aby tak byly postupně opotřebovány jeho síly a aby ztratily potřebnou průraznost při bezprostředním útoku na město. Takovýto způsob boje při obdobné improvisaci obranného systému předpokládal ovšem již předcházející vojenský výcvik u civ. obyvatelstva, které muselo mít vysokou morální hodnotu a dominující odhodlanost sebeobětování.

Postup německé armády až na čáru Narva-ř. Luga-Novgorod při její naprosté převaze byl poměrně rychlý (viz náčrt).

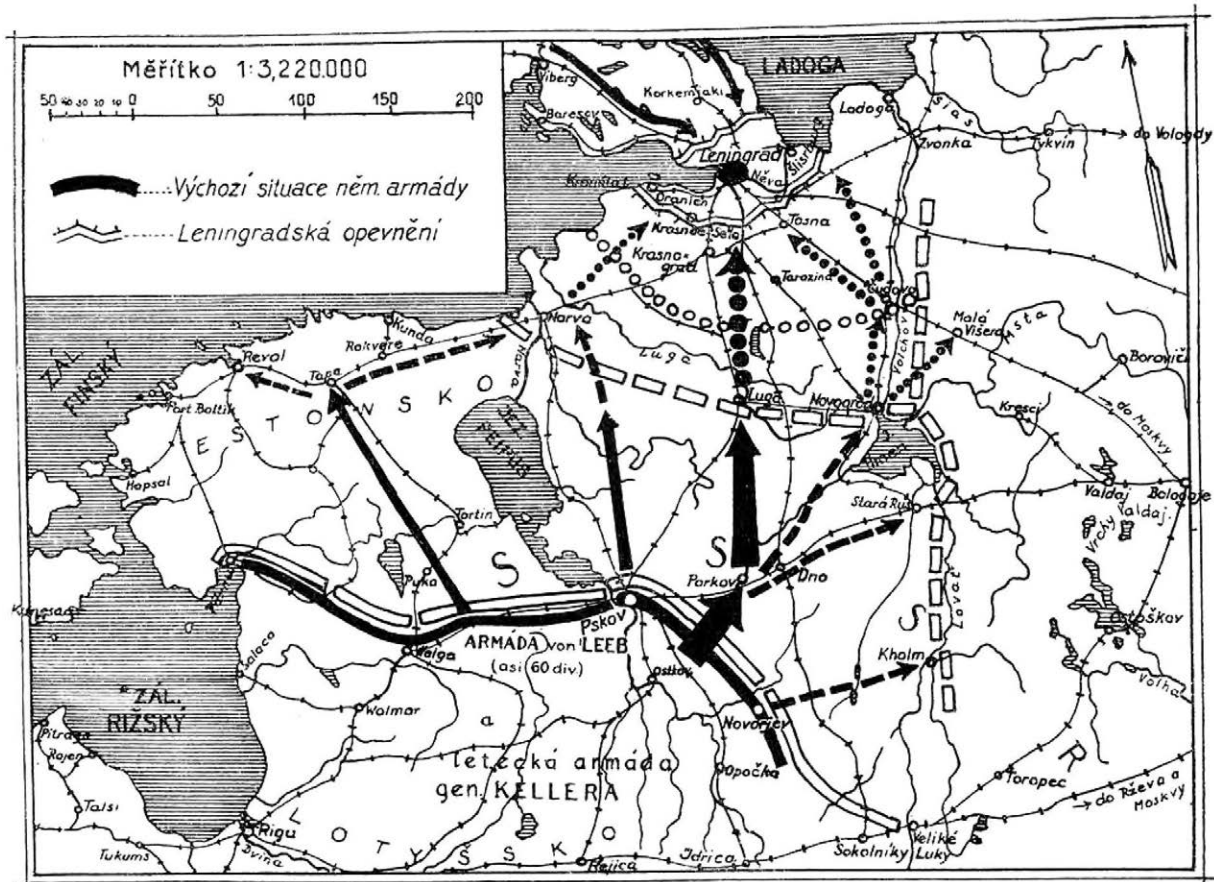
Německé síly, útočící na západě, zmocnily se nejprve komunikačního uzlu Taps a tím přerušily spojení s Revalem. Ihned nato německé síly blížily se k Narvě, zatím co Reval byl dobýván hlavně na souši. Všechny německé akce s moře končily neúspěchem a rovněž tak i let. výsadky.

Východně mezi jezery Pejpus a Ilmen odehrála se široce založená ofenzivní akce. Po vzetí Porchova Němci rychle pronikají na Lugu se současnými akcemi do prostoru Cholm-Ilmenské jezero (Staraja Rusja). Postup německých sil podél vých. břehů jez. Pejpus, který ohrozil ruské síly v Estonsku, byl poměrně pomalý, ale účinný.

Na čáře Narva-ř. Luga-Novgorod ruský odpor sesiluje a boje tu trvají celých 14 dnů. Zvláště prudké útoky nasazuje von Leeb v prostoru Luga-Novgorod, kde již ruské síly využívají připravených obranných opatření. Armáda von Leeba zatlačuje sice ruské síly poněkud k severu za cenu značných ztrát. 6 německých divísi (1 panc., 1 motor. a 4 p. div.) v tomto prostoru utrpělo přes 60 procent ztrát. Ruské protiútoky vycházející s Valdajských hor postupně váží něm. síly v prostoru Cholm-Staraja Rusja.

Koncem srpna obnovuje von Leeb, obdržev posily, útoky s čáry Kingissep-Medvědsimsk. Po dvacetidenních prudkých bojích podařilo se něm. armádě prolomit frontu v prostoru Luga, což si vynutilo ústup ruských sil na další obranné postavení k severu.

Německý tlak v září se projevil ve třech směrech a to podél Finského zálivu ve směru Luga-Krasnogvardějsk a hlavně v prostoru Chudova, zatím co finská armáda tlačí na Kescholm a podél žel. Vilpari-Leningrad. Ruská armáda se snaží zachytit se na čáře Krasnoje Selo-Krasnogvardějsk-Chudovo, ale poměrně slabé a vyčerpané ruské síly regulerní armády jsou přinuceny k dalšímu ústupu. Zatím co německý postup na západě počíná slábnouti vlivem ruského odporu za podpory ruské baltické floty, německý útok zintenzivněl v prostoru ř. Volkov. Nová německá akce je zde vedena z prostoru Chudova jednak na Tosno, jednak na Schlüsselburg. Po prudkých bojích za značných ztrát zmocňuje se německá armáda prostoru Krasnogvardějsk-Tosno, kde útočilo asi 7 něm. sborů a přichází v dotyk se stálým leningradským opevněním. Ruský odpor v těchto místech zvláště sesílil a i civ. obyvatelstvo se účastní přímé obrany města. Ruská armáda podniká nové protiútoky z prostoru řeky Volkova; jejich účelem jest odtáhnouti německé síly od Leningradu. Po nových čerstvých posilách německá armáda stále útočí. Činnost něm. let. značně zesiluje v akcích na město a současně dalekonosné dělostř. ostřeluje leningradské ulice (dnem i

6. 4. 42
nocí), aby byla podlomena morálka obyvatelstva. V té době Leningrad prožívá skutečně nejtěžší chvíle. Ještě posledním náporem dobývají Němci několik míst v prostoru přímé obrany města. Značný úspěch však získává německá armáda ve směru Chudovo-Schlüsselburg.

Ale již se začíná projevovat výsledek ruského způsobu vedení boje. Armáda von Leeba houževnatým odporem armády maršála Vorosilova, ničením komunikací, zvýšenou činností ruského letectva a činností ruských partizanů v týlu je značně opotřebována a trpí ztrátami na lidech a materiálu i porušeným systémem zásobovacím při dlouhých dopravních a citlivých liniích.

Skoro po 3½ měsíčních bojích bitva je rozhodnuta — Leningrad je zachráněn. Ztráty německé armády von Leeba jsou značné.

Podle předběžných zpráv čtvrtina celkového počtu armády je ztracena, skoro 1.000 letadel, 670 tanků, 750 děl, mimo jiný vel. materiál, bylo zničeno. Armáda von Leebova musela být sesílena ze všeob. zálohy, ale také silami ze středního úseku. 29. něm. sbor ze smolenské fronty byl přesunut k Leningradu.

Způsob vedení útočného boje německou armádou, t.j. prosakování (infiltrace), uplatněné z poslední světové války a zdokonalené vojenským německým generálním štábem tím, že s pomocí motomechanizovaných prostředků za součinnosti moderních bojových prostředků (letectva, parašutistů a let. desantů) na takový stupeň, že bojiště je rychle zanášeno do značné hloubky za obranu nepřítele a tím vyřazuje bezprostředně připravené protiakce, narazil na obranný hloubkový ruský systém, který postupně opotřebovuje síly hlavního náporu, zatím co přední obranné posice stále odolávají. Obranné improvisace v předpolí stálého opevnění, provedené maršálem Vorosilovem do značné hloubky, ukázaly nesporně překvapení pro německé velení, a jistota úspěchu vykalkulovaná něm. štábem z počátku nenápadně a později trvale, se rozplynula postupným opotřebováním sil. To bylo hlavní překvapení, na kterém založil maršál Vorosilov operaci a které v konečné fázi ofensivy nemohlo být něm. velením rychle paralysováno. Způsob ničení evakuovaného území s využitím činnosti partizánských oddílů dosáhl v bitvě o

Leningrad nebývalé výše. Konečně se v této bitvě poprvé ukázaly nedostatky prostředků na něm. straně. Bylo to hlavně úkolem válečného loďstva, aby alespoň upoutalo loďstvo ruské, které, majíc volnost manevrů, účinně zasahovalo do pozemních operací. Konečně, i když německé letectvo mělo z počátku převahu, nebyla tato s to paralyzovat přesuny vojsk a porušit zásobování leningradské fronty, čímž poprvé v bitvě požadavek převahy letectva nebyl německou armádou účinně a trvale dosažen.

Protiútoky na ruské armády, vedené do východního boku armády von Leeba, upoutaly značný počet jednotek, které pak scházely v konečné fázi útoku na město Leningrad.

Veškeré bojové moderní prostředky, použité Němci, v průběhu operací se neuplatnily, parašutisté a letecké výsadky byli včas zneškodněni a námořní desanty na západním pobřeží v týlu ruské armády byly odraženy.

Akce finské armády od severu upoutala síce část ruských sil, ale neměla žádaného vlivu.

Německý útočný plán *a priori*, který vždycky slavil úspěch, tentokrát nedosáhl stanoveného cíle.

Na ruské straně, jak koncepce této obranné operace, tak i vedení boje, byly účelně aplikovány s ohledem na všeobecné úkoly a situaci. Hodnota ruské výzbroje a použití moderních bojových prostředků ukázaly v průběhu bitvy potřebnou výši. Odvaha, vytrvalost a zdatnost ruského velitele a vojáka, nejen, že nahradily válečné zkušenosti nepřítele, ale i dopomohly k úspěšnému zakončení bitvy.

I když vezmeme v úvahu povětrnostní poměry, které se projevily více v neprospěch nepřítele-útočníka, nelze upřít, že ruská armáda překonala snadněji potíže zimy v době, kdy nemohla ještě použít speciálních jednotek.

Bitva o Leningrad v historii válek bude zapsána na čelném místě, aby dosvědčila obdivuhodné hrdinství obránců leningradských.

(Použito ruských a britských zpráv.)